

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta**

Ústav pro dějiny umění
Obecná teorie a dějiny umění a kultury
Dějiny výtvarného umění

Marcela Suchomelová

Krajina s nábytkem
Návrhy, plány a konstrukce Jana E. Kouly (1896–1975)
a jeho pojetí „lidového bytu (domu)“

A Landscape with Furniture
Designs, plans, and buildings of Jan E. Koula (1896–1975)
and his notion of a “people’s dwelling”

TEZE DISERTAČNÍ PRÁCE

Vedoucí práce: prof. PhDr. Vojtěch Lahoda, CSc.

2017

I.

Odborný a umělecký přínos Jana E. Kouly (1896–1975) spočívá v jeho mimořádně úspěšné popularizaci etiky i estetiky bytové kultury, v jeho schopnostech věcně charakterizovat, oceňovat a propagovat moderní styl bydlení. Disertace se zaměřuje na profesní i osobní, životní dráhu pražského architekta, návrháře, malíře a dokumentátora, pedagoga, teoretika a redaktora řady odborných časopisů se zaměřením na architekturu a bytovou kulturu v době meziválečné avantgardy i následně do počátku 40. let 20. století. Ať již v ideové koncepci funkcionalismu, tak i konstruktivismu, si vytkl jasný standard bydlení typu rodinného domu. Z něho vycházel i v konceptu minimalistické verze lidového bytu, bytu ekonomicky dosažitelného, s dobovým hygienickým standardem a zároveň bytu občanského, vycházejícího z tradičního funkčního obytného prostoru lidové architektury.

Rodinný dům byl pro Jana E. Koulu pionýrem nové architektury. Rodinný dům byl jeho měřítkem v typologii obytného domu, rodinný dům byl základní „buňkou“ jeho, dnešním měřítkem věd – sociálně antropologickým přístupem k bydlení – jasný koncept kulturního vzorce s jeho jasně vymezenou, rodinnou sociální strukturou a hodnotami, dům postavený především v souladu s novými konstrukčními i technologickými parametry a hygienickými standardy, s volbou racionálně zvolené, až typizované dispozice ve snaze po harmonii a čistotě. Prototypem jeho konceptů obytný dům – rodinný dům, potažmo lidový byt – proměnný či neukončený byt, se stal jak lidový dům regionálně diferencovaný („z Čech“), ve smyslu tradičního lidového stavitelství a architektury v diskurzu kruciólní dimenze symbolu národní kultury, tak i ale specifický typ tradičního japonského domu: „Evropské architektuře, která se na počátku XX. století snažila vymanit se ze zajetí historických slohů, poskytl japonský obytný dům poučení v mnoha věcech, ba stal se téměř předobrazem nového evropského obytného domu. [...] Montážní stavba domu, proměnný dům s pokoji stále vystavenými světlu a vzduchu, s místnostmi, které můžeme podle potřeby spojovat nebo rozdělovat, k tomu ke všemu se teprve evropská architektura zvolna přibližuje a snad jednou toho dosáhne. Nejvýše bych ze všeho vyzvedl všeobecnost a lidovost japonského bytu.“¹

Problematikou bytové kultury se zabýval nejen teoreticky studiem soudobých trendů, ale i prakticky vlastní činností v daném oboru. Snažil se respektovat architektonický prostor exteriéru, včetně vhodného interiérového zázemí. Jeho návrhy pak působily dojmem vytříbené vyrovnanosti, až konzervativně a harmonie mezi praktickým designem a uměleckým, tvarovým i barevně neutrálním zpracováním. Patřil bez výhrad k těm, kteří tehdy v době jasného manifestačního odklonu od všeho starého, včetně rozchodem, resp. přehodnocením tradice, jako ideového nástroje architektury v pojetí národního, přeneseně

¹ Jan E. Koula, *Abecední průvodce po bytě anebo Bytový slovník*, Praha 1947, s. 52 a 54.

až lidového stylu, chápali funkcionalismus ve spojení s idejemi demokracie a humanismu, a tak aktivně tvořili sociologicko-psychologické a zejména etické kořeny moderní architektury.

II.

Koulovo jméno doplňuje především všechny dostupné a základní české i slovenské, respektive československé biografické výtvarné slovníky, encyklopedie či kompendia s tématem i encyklikou uměnovědy, potažmo meziválečné avantgardy. Je až s podivem, že se nikdo za celou dobu již několika desítek let od smrti Jana E. Kouly nepozastavil nad nepodloženými osobními údaji či se nepokusil o poodhalení samotného jména architekta. Kulturní historici, jako i samotní architekti či editoři slovníků se ve svém úsudku rozdělují zpravidla na dva tábory – jedni jej označují jako Jana Evangelistu Koulu, druzí jako Jana Emila Koulu. I současné práce, a to i po roce 2013, kdy byla informace o skutečném, resp. „napraveném“ jménu Jana E. Kouly zveřejněna,² se o Janu E. Koulovi stále vyjadřují s předchozí dikcí a zažitou rétorikou, leč slepou neomylností autorů samých. Konečně i v Souborném katalogu Národní knihovny v Praze se nacházejí v bázi záznamů autorit nyní již tři podoby jmen téhož původce.³ Jsou i tací, kteří jej ztotožňují s jeho otcem. Sám podal vysvětlení „vepsáním“ prostřední litery „E“ jen ve svém posledním životopise, téměř na konci své profesní i životní cesty, na konci 70. let minulého století:

„Abych se odlišil od svého otce, který byl též architektem a který se jmenoval jako já Jan, připojil jsem si k svému jménu zkratku svého druhého jména, 'E.', a tak vzniklo 'J. E. Koula', kterého používám při označení svých prací architektonických, literárních a malířských.“⁴

Přesto zůstává nezvratným faktem, že Jan E. Koula dostal při svém narození jméno Jan Křtitel!⁵ Mýlil se tedy i sám architekt?! Ponechme tedy jen iniciálu s tečkou, „E.“ nadále jako *status quo* charakterem generačně rozlišovací a doplněné litery v Koulově jménu, kterou bez rozepsání a s respektem ponechávali i sami Koulovi současníci a kolegové bez spekulací.

Jan E. Koula vyrůstal v pražském tvůrčím a přátelském uměleckém prostředí. Ke vzpomínkám patřily i zážitky z rodinného domu v Českém Brodu, odkud Koulovi pocházeli. V Českém Brodu je jako jeho otec i pochován. V dětství se mu stala ale jakýmsi druhým domovem i sousední vila s ateliérem Stanislava Suchardy. S jeho dětmi sdílel tamější pokoje, zahradu i dětské „koutky“ v nejbližším okolí pražského Bubeneče. Byl to právě Bubeneč, který

² Marcela Suchomelová, Jan E. Koula: Důvěrná architektura, Praha 2013, s. 163.

³ Srovnej dostupná data Souborného katalogu Národní knihovny v Praze, on-line: http://aleph.nkp.cz/F/V4A7SJXYSY864GPG4MG141MQT4FR25AFYVUS2KEX4VBCUXGID4-16268?func=accrref&acc_sequence=014888493

⁴ STU (C-II 175/ R) – Přípis k životopisu, 1966 (s. 3).

⁵ AHMP (č. zápisu 147).

se jako jiné příměstské lokality s novým stoletím probouzel z letargie „za hradbami“ a lákal soudobé tvůrce historismu a secese, ale i moderny k novým architektonickým počínům. Procházíme-li touto dosud zelenou pražskou enklávou, nacházíme zde vily a rodinné domy od známých architektů Záscheho, Koukoly, Jurkoviče, Ullmanna, Hübschmanna, ale i Kotěry, Krejčara, Králíčka, Novotného či Kavalíra a samotného Janova otce.

Jako dvanáctiletý gymnazista byl v roce 1908 okouzlen Jubilejní výstavou obchodní i živnostenské komory na pražském, holešovickém výstavišti a vedle dosavadních nejvyšších ikon svého života – svého otce a jeho přítele Stanislava Suchardy – jej oslovil autor tamější výstavní koncertní sítě Josef Zasche, ale především výstavní pavilón obchodu od Jana Kotěry. Na konci života rovněž pak přehodnotil z mládí odmítavý postoj k dílu svého otce. Vlastně ho k tomu přivedla podobná rezidua a míra poznání v jednoduchost a funkční účelnost z lidového stavitelství a interiéru lidového, ve smyslu tradičního domu: „Dnes, kdy jsem napsal vzpomínky ze svého mládí, mohu se podívat na jeho myšlenky a dílo ze značného odstupu a mohu je posoudit ve vztahu k době, v níž žil. Za svých studentských let měl jsem jistě plnou úctu k jeho práci, ale jeho dílo a jeho architektonické názory se nekryly s mými názory. Až mnohem později, když jsem dozrál, pochopil jsem i jeho pravdu a vysoko jsem ocenil pravdivost, účelnost, logičnost, funkčnost, konstruktivnost a problematičnost jeho díla – což jsem jako student ovšem pochopit nedovedl a ani nemohl. – Přestože jsem žil v denním styku s ním a bytovém prostředí, které si vytvořil pro sebe a svou rodinu, nebylo to jeho dílo, které mne přivedlo ke studiu architektury, ale díla architektů, řekl bych z opačného tábora.“⁶

První léta dvacátého století a s ním i bouřlivého pražského uměleckého kvasu i prvních architektonických záměrů ve společenském imperativu národního slohu byla rázem ukončena světovým konfliktem a rodinné poklidné zázemí končí se otcovou smrtí v roce 1919. Uveřejnění první studie, otcova nekrologu,⁷ předznamenalo publicistické směřování Jana E. Kouly i jeho počáteční radikálnost a kritičnost v následujících letech na platformě architektonického poetického funkcionalismu a meziválečného konstruktivismu. Záhy po studiích se již v praxi snažil vyrovnat s realitou architektury samotné, se stavbou i se svým vzorem z mládí. Spolupracuje se Zaschem, ale dostavilo se rozčarování. Sestra jej pak doporučila k Oldřichu Tylovi, velmi uznávanému a progresivnímu architektovi, který Koulovi dal poznat tvůrčí architektonický prostor. Smělost a naději vystřídala možná i profesní soutěživost a Koula opět odchodem z Tylovy projekční kanceláře Tekty bilancoval. Během jedné dekády se ale v životě architekta stalo mnohé. Především byl již ženat a narodily se mu dvě dcery – Zina, která se později stala sochařkou a Jana, která se vydala na hereckou dráhu.

⁶ RA JEK, rukopis *J. E. Koula, O tatínkovi / Vzpomínky, 1965.*

⁷ Z. Hříbal [Jan E. Koula], Jan Koula, architekt, *Národ* 1919, č. 23, s. 272–274.

Dvacátá léta se svými ideály avantgardy v duchu boje rozpačité demokracie dala i mladému architektovi prostor nejen k rozvoji nových vizí a teorií, ale v praxi jej naplňovala a umožňovala aktivní účast s téměř antropologickým nábojem v duchu nové architektury.⁸

Stavba byla tehdy hlavním zaměstnáním, na vlastní projektovou činnost už nezbývalo mnoho času. A *Stavba* byla i časoprostorová dimenze a ideová platforma jednoho z významných časopisů českého funkcionalismu, na kterém se aktivně Koula spolupodílel. I sem ale logicky dospěly oba dobové názorové póly i se svými architektonickými ikonami, Le Corbusierem a Adolfem Loosem. Kolem nich pak vibrovala a krystalizovala soudobá architektura tvůrčí i ideová, která vyústila v novou funkčně konstruktivistickou.

Ta ovlivnila a dala jasný názorový smysl i náplň životu Jana E. Kouly. Jeho pražské vilové realizace architektonického purismu, jeho bílé kostky s horizontálními okny, venkovními schodišti a parníkovým zábradlím i téměř až minimalistické koncepty řešení interiéru, Lipence u Zbraslavi – Smíchov, Hřebenky – dejvická Hanspaulka – Osada Baba, či Hvězdovice, tedy jen v míře nevelké, jsou dodnes jasnou vizitkou této osobnosti Klubu architektů a jeho teoretického záběru jako autora *Obytného domu dneška*, významného edičního počínu na počátku třicátých let dvacátého století. Koula však neúmyslně tak ve své podstatě stál v opozici bytové sociální minimalizace autora *Stavby a básně* a *Nejmenšího bytu*, a tak nepřímo, a nejen on, otevřel a rozkryl vlastní asociální paradigma českého i československého funkcionalismu.

Následující třicátá léta však byla ovlivněna krizí nejen ekonomickou, ale i celospolečenskou a předznamenala výrazně změny i premisy životních jistot. Jan E. Koula, s pragmatickou jasnozřivostí sobě vlastní, zaměnil architektonicko-stavební praxi za profesní dráhu pedagoga a stále více i teoretika architektury. Více se zaměřil jako renomovaný bytový poradce i na interiér, na jeho celkovou etickou a sociologicko-psychologickou adaptabilitu ve smyslu nové, s podtextem standardizované, bytové kultury. Velký osobní vzor našel i v Bedřichu Feuersteinovi. A následoval další světový konflikt, zákaz stavební činnosti i rekapitulace a bilancování české architektury a přesměrování architektonického zájmu (opět) od města k venkovu.

V roce 1941 a 1942, v době válečné protektorátní správy, se snahy architektonické platformy Svazu českého díla pokusily na základě nových dispozičních řešení o proměnnost a variabilitu bytového zařízení v řešení minimálního obytného prostoru. Zúčastnění architekti a mezi nimi i Jan E. Koula se pokusili ve výstavních konceptech „lidového bytu s lidovým

⁸ Srovnej Teigeho teorému: „Konstruktivismus prohlašuje člověka za slohový princip své architektury.“ – Rostislav Švácha a kol., *Forma sleduje vědu: Teige, Gillar a evropský vědecký funkcionalismus 1922–1948 = Form follows science: Teige, Gillar, and European scientific functionalism, 1922–1948*, Praha 2000, s. 198.

nábytkem“, bez rozdílu zda šlo o typ městského či venkovského obydlí, o vzorové rozměrové normy a funkční standardizaci nábytkového zařízení. Tento trend navazoval těmito výstavními projekty na svazovou předválečnou činnost a úsilí o zlepšení bytové kultury v celém veřejném sociálním dosahu. Byly to rovněž jakési programové manifestace za pokrokové bydlení oproti jasnému návratu k lidovosti a bytových ruralismů oficiální politiky.

A tehdy, ve velmi složité době válečné okupace, byl Koula, podstatou technik a praktik, jmenován profesorem excelentního centra architektury umělecké. Tato diaspora předurčila i jeho poválečné rozčarování a odchod na Slovensko. Relativně klidné zázemí slovenského prostředí mu tehdy ale nabídlo příliš kočovný způsob života, neustálé dojíždění od rodiny v Praze do bratislavského vysokoškolského kabinetu – tamější Koulovy doručovací adresy.

Působení mimo pražskou centrálu v následné době pouťorové politické katarze společnosti a v atmosféře narůstajícího tlaku, včetně politických čistek i v kruzích kolem architektury a architektů, mu vlastně spíše profesně napomohlo a mohl i v rámci studijních a výměnných akademických stáží cestovat. Nadále mohl působit i veřejně a věnovat se „své“ interiérové architektonické tvorbě a bytové kultuře, jak sám však ještě konzervativně udává ve spojení s malou či vnitřní architekturou. Ponořen i do „národního svérázu“ a obklopen lidovou kulturou, snažil se pokračovat ve stopách svého otce a přispět po celou dobu své bratislavské kariéry k propagaci lidového umění v Ústředí lidové umělecké výroby.

II.

Hlavním problémem a tématem práce zůstává analýza i porovnání jednotlivých konceptů a interiérových realizací, výstavních instalací a spolupráce při výstavách bydlení Svazu československého (českého) díla, především v pražském Domě uměleckého průmyslu v roce 1941 a 1942, v určité návaznosti na Koulovo aktivní působení bytového poradce v Krásné jizbě Družstevní práce, tedy v linii popularizace bytové kultury. V určité až zásadní linii se práce vymezuje v limitech základních prací Jana E. Kouly – *Obytný dům dneška* (1931), *Nová česká architektura a její vývoj ve XX. století* (1940) a *Abecední průvodce po bytě aneb Bytový slovník* (1947) i poválečných bytových kompendiích, *Moderní bytový interiér* (1970) a *Poznáváme architekturu* (1973). Nedílnou součástí práce s cílem zhodnocení celkového profilu Jana E. Kouly jsou právě anotace, souvislosti vzniku a kompilační výběr z uvedených významných edičních projektů, které defilují i při zhodnocení samotného architektonického pojetí a výkladu a metodiky Koulova profesního, především teoretického odkazu.

Práce byla vypracována především na základě textové analýzy dobových knižních publikací, monografií i časopiseckých studií a článků, včetně výstavních katalogů a brožur

propagačního obsahu s dokumentací archivní povahy v několika veřejných institucionálních fondech a sbírkách Národního archivního dědictví. Současně byla tato rezidua porovnávána se současnými, zvláště životopisnými monografiemi, memoárovou literaturou současníků Jana E. Kouly, i ze současných tematických studií či monografií o meziválečném období. Tato analýza jednotlivých typů dokumentů sledovala určující chronologickou posloupnost v rozsahu sledovaného období meziválečných a zejména válečných let, 20. až 40. let 20. století. Největší rozsah práce spočíval na rešerších dobových periodik.

Práce se soustředila především na rozbor Koulových teoretických prací v několika redakcích, primárně architektonických časopisů a časopisů o bytové kultuře (*Stavba, Architektura, Panorama DP, Magazín DP, Žijeme* aj.) v konfrontaci s osobním záznamem, autobiografií Jana E. Kouly. Byť z tohoto zdroje, a zároveň nástroje analýzy, však vyplývá řada možných zkreslených dat subjektivně idealizované (auto)stylizace, byla fakta a následně ověřená data rovněž srovnávány v souvislostech s další memoárovou literaturou souputníků, teoretiků a architektů.

Práce je postavena rovněž na heuristice z dosud nepublikovaných pramenů osobního fondu původce, z archivní dokumentace Národního technického muzea v Praze. Po dokončené restauraci po povodni z roku 2002, a to především obrazové (kresebné a technické, resp. projektové a plánové, zaměřovací) části fondu je možná i vizuální konfrontace s Koulovými projekty a koncepty, které zůstaly především díky válečným, čtyřicátým letům minulého století nerealizovány. Tyto projekty, ač neúplné z hlediska spisového a mnohdy známé jen díky nedávno publikované Koulově autobiografii, jsou velmi zajímavé a doplňují profil architekta, jako i návrháře či designéra právě z hlediska vnitřní architektury, interiérové tvorby. Nicméně i v nich se odráží jednotná osa a zaměření Jana E. Kouly, tolik proklamovaná od – snad i revolučních, mladistvých let – jednoduchost až minimalismus obytného prostoru, tvarový i formální, zato s maximálním zdůrazněním účelu a funkce, variability a možnostmi kombinací interiérového řešení, proměnnosti až neukončenosti vnitřního architektonického prostoru, propojeného dle zásad Le Corbusiera, s krajinou. Tyto projekty jsou specificky prezentovány, pokud se alespoň zachovaly v nějaké čitelné podobě, v obrazové příloze práce.

Primární, skoro stěžejní pro práci i pro napravení omylu u jména Jana (E.) Kouly, byla heuristická rešerše pro poznání biografických, osobních dat v Archivu bratislavské Slovenské technické univerzity, kde byl nalezen zásadní dokument o povaze a způsobu citace Koulova jména. Osobní data byla rovněž prověřena z archivní dokumentace fondů Archivu hl. m. Prahy (zápis o narození, data o sňatku, data o jmenování profesorem na Uměleckoprůmyslové škole ve fondu a manipulaci Vysoké školy uměleckoprůmyslové).

Heuristický výzkum a analýza dokumentů probíhala i v rovině sekundární, a to z obrazových i spisových dokumentů z fondů a sbírek Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i. (Soutěž o regionální lidový dům a tzv. Zaměřovací akce ČAVU), i z Centra dokumentace sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.

Při přípravě práce byla aktivní i spolupráce s dosud žijící dcerou Jana E. Kouly, akademickou sochařkou Zinou Koulovou (*1922), která mi umožnila studium rukopisů i osobních dokumentů svého otce. V prostředí bubenečské vily bylo možné se setkat i s celou řadou výtvarných projevů obou architektonických osobností, jak Jana Kouly staršího, tak Jana E. Kouly. Bylo rovněž možné autenticky porovnat jak původní projekt a realizaci rodinného domu, tak dosud zjevný koncept úprav interiéru na konci 30. let minulého století.

III. Přehled pramenů, literatury a dalších zdrojů

Prameny

A NTM 800 – Archiv Národního technického muzea v Praze, fond 800, Sběrka fotografií.

AAS NTM 152 – Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze, osobní fond č. 152, J. E. Koula.

AAS NTM 152P – Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze, původní soupis osobního fondu č. 152/J. E. Koula (stav před povodní v roce 2002).

AHMP – Archiv hl. m. Prahy, Sběrka farních a civilních matrik: vnitřní Praha; II – Nové Město, kostel Sv. Štěpána ŠT N 36 (228), matrika narozených v letech 1892–1896, folio 270.

AHMP VŠUP – Archiv hl. m. Prahy, fond Vysoká škola uměleckoprůmyslová (1885–1962 a manipulace do roku 1999), Jan E. Koula, osobní spis (1942–1945).

EÚ MŠANO – Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. (Praha), Archiv – dokumentační sbírky a fondy, fond Regionální soutěž na typy lidového stavebnictví.

EÚ ZA ČAVU – Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. (Praha), Archiv – dokumentační sbírky a fondy, fond Zaměřovací akce České akademie věd a umění (1941–1946).

LA PNP 287 – Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond č. 287/Družstevní práce – nakladatelský archiv (1922–1951), J. E. Koula (Obytný dům dneška), sign. 57/70.

RA JEK – Rodinný archiv (soukromý archiv), Jan E. Koula – dědicové, sbírka kreseb a maleb, rukopisy a osobní dokumentace Jana E. Kouly.

SOA ÚLUV – Státní oblastní archiv v Praze, fond Ústředí lidové umělecké výroby (v likvidaci; 1945–1999), inv. č. 101 (kt. 30) – Soupisy převzatého zboží Krásné jizby Praha (delimitace

prodejny; 30. 4. 1955), Jan E. Koula – dřevěný nábytek (položky číslo 97, 135, 136, 157–165 a 168–174).

STU – Slovenská technická univerzita v Bratislavě (SK), univerzitní archiv a spisovna, Jan E. Koula – C-II 175/R (osobní spis, Bratislava 4. VI. 1970).

UPM A – Centrum dokumentace sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, Herainova manipulace (A), Svaz československého díla – Baba (nesignované album s kresbami).

UPM JEK - Centrum dokumentace sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, album fotodokumentace Jana E. Kouly (nesignováno).

UPM ZNA – Centrum dokumentace sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, fotodokumentace výstavy *Za novou architekturu (1940)*.

Periodika

Architekt SIA, Architektura (Architektura ČSR, Architektura ČSSR), Československý architekt, Drobné umění, Eva, Magazín DP, Milena, Národ, Panorama DP, Stavba, Tvar, Umění a řemesla, Věci a lidé, Výtvarné snahy, Žijeme.

Literatura (monografie, časopisecké studie a články)

Alena Adlerová (ed.), *Český funkcionalismus 1920–1940. Bytové zařízení*, Praha 1978.

Alena Adlerová, *České užité umění 1918–1938*, Praha 1983.

Jaroslav Anděl (ed.), *The art of the avant-garde in Czechoslovakia 1918–1938* (kat. výst.), IVAM, Valencia [1993].

Jitka Balcarová – Pavel Novák (eds.), *Odkaz Národopisné výstavy československé v oblasti etnografie, muzejnictví a památkové péče* (monotematické číslo: *Prameny a studie* 56), Praha 2015.

Andrew Ballantyne, *Architektura. Průvodce pro každého*, Praha 2008.

Milena Bártlová, Jindřich Vybíral a kol., *Budování státu: reprezentace Československa v umění, architektuře a designu* (doprovodná publikace k výstavě), Praha 2015.

Rudolf Bednárík, *Ľudové staviteľstvo na Kysúciach*, Bratislava 1968.

Pavel Bednář, *Interiér*, Praha 1993.

Marie Benešová, *Česká architektura v proměnách dvou století 1780–1980*, Praha 1984.

Vladimír Czumalo, *Česká teorie architektury v letech okupace*, Praha 1991.

Vladimír Czumalo – František Rejl – Aleš Jungmann – Dagmar Vernerová, *Spořilov – největší zahradní město Velké Prahy*, Praha 2015.

Helena Čapková, *Bedřich Feuerstein – cesta do nejvýtvarnější země světa*, Praha 2014.

Český interiér na světové výstavě Pařížské 1900 [bez data, bez lokace vydavatele/Praha 1900].

Dodatky k novému slovníku československých výtvarných umělců, Praha, s. 102–103.

Dita Dvořáková-Robová (ed.), *Karel Honzík. Za obzorem věčnosti*, Praha 2002.

Dita Dvořáková, *Ladislav Žák*, Řevnice 2013.

M. Dulla – H. Moravčíková, *Kto je kto v architektúre na Slovensku*, Bratislava 1995, s. 80.

Matúš Dulla a kol., *Kapitoly z historie bydlení*, 2014.

Emil Edgar (Emil Kratochvíl), *Malý byt*, Praha 1919.

Emil Edgar (Emil Kratochvíl), *Moderní byt. Výklady, rady a pokyny k jeho zařízení a úpravě*, Praha 1920.

Josef Fanta, *O svérázu krojovém a bytovém*, Praha 1917.

Ľ. Fašangová, (Informácie) K nedožitým 80. narodeninám profesora J. Koulu, *Architektúra a urbanizmus* 3, 1976, s. 54–55.

Bedřich Feuerstein, *Mezi domovem a světem*, Praha 2000.

Václav Frolec – Josef Vařeka, *Lidová architektura*, Praha 1983.

Jiří Froněk (ed.), *Artěl. Umění pro všední den*, Praha 2009.

Hubert Kamil Guzik, *Architektura a feminismus v Československu 1. poloviny 20. století* (disertační práce), FFUK, Praha 2009.

Hubert Guzik, Jaký kapitalismus? O společenských a ekonomických kontextech moravské moderny kolem roku 1900, in: Taťána Petrasová – Marie Platovská (eds.), *Tvary – formy – ideje. Studie a eseje k dějinám a teorii architektury*, Praha 2013, s. 173–187.

Hubert Guzik, *Čtyři cesty ke koldomu: kolektivní bydlení – utopie české architektury 1900–1989*, Praha 2014.

Jindřich Halabala – Josef Polášek, *Jak si zařídím byt ... levně – moderně – hygienicky*, Olomouc 1935.

Miroslav Halík (ed.), *Karel Čapek. Věci kolem nás*, Praha 1954.

Vlastimil Havlík, *Dušan Samuel Jurkovič. Projekty, rekonstrukce a stavby (nejen) na Náchodsku*, Nové Město nad Metují 2012.

Kateřina Helikarová, *Domy s malými byty Ústřední sociální pojišťovny a obce pražské, realizované mezi lety 1932 a 1939, na „Zelené lišce“ v Praze, na Pankráci* (diplomová práce), FFUK, Praha 2015.

Vendula Hnídková, *Pavel Janák. Obrys doby*, Praha (Řevnice) 2009.

Vendula Hnídková (– Jindřich Vybíral), *Národní styl. Kultura a politika*, Praha 2013.

Karel Honzík, *Moderní byt*, Praha [1929/1930].

Karel Honzík, *Ze života avantgardy. Zážitky architektovy*, Praha 1963.

Karel Honzík, *Tvorba životního slohu. Stati o architektuře a užitkové tvorbě*, Praha 1976.

Martin Horáček, *Za krásnější svět: Tradicionalismus v architektuře 20. a 21. století*, Brno 2013.

Miloš Hořejš, *Protektorátní Praha jako německé město. Nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu*, Praha 2013.

Lada Hubatová-Vacková – Cyril Říha (ed.), *Husákovo 3+1. Bytová kultura 70. let*, Praha 2007.

Lada Hubatová-Vacková – Martina Pachmannová – Pavla Pečinková (eds.), *Věci a slova. Umělecký průmysl, užité umění a design v české teorii a kritice 1870–1970*, Praha 2014.

Lada Hubatová-Vacková (ed.), *Modernita v lidovém. Ateliér designu oděvu a obuvi Liběny Rochové na UMPRUM*, Praha 2015.

Jindřich Chatrný, *Architekt Jan Vaněk (1891–1962). Zrod moderního designu a bytové kultury. Nástin konceptu výstavního projektu Muzea města Brna v obecných a konkrétních aspektech* (diplomová práce) FFMU, Brno 2007.

Jindřich Chatrný – Martin Halata (eds.), *Moderní žena. Osa Praha – Brno*, Brno 2015.

Pavel Janák, *Sto let obytného domu nájemného v Praze*, Praha 1933.

Miroslav Jeřábek, K ideové rovině Výstavy soudobé kultury v Československu v Brně roku 1928, in: *Brno v minulosti a dnes: sborník příspěvků k dějinám a výstavbě Brna 21*, 2008, s. 315–340.

Richard Jeřábek – Alena Křížová – Alena Potůčková – Ladislava Horňáková, *Folklorismy v českém výtvarném umění XX. století* (kat. výst.), České muzeum výtvarného umění, Praha 2004.

Iva Knobloch – Radim Vondráček (eds.), *Design v českých zemích 1900–2000: instituce moderního designu*, Praha 2016.

Zdeno Kolesár, *Kapitoly z dějin designu*, Praha 2009.

Jan E. Koula, *Obytný dům dneška*, Praha 1931.

Jan E. Koula, *Nová česká architektura a její vývoj ve XX. století*, Praha 1940.

Jan E. Koula, *Abecední průvodce po bytě aneb Bytový slovník*, Praha 1947.

Jan E. Koula, *Typológia budov (Architektúra vnútorného zariadenia)*, Bratislava 1955.

Jan E. Koula – Karel Koželka, *Dnešní byt*, Praha 1962.

Jan E. Koula, *Pozerám sa na architekturu*, Bratislava 1965.

Jan E. Koula, *Malá estetika výtvarné kultury*, Praha 1973.

Jan E. Koula, *Poznáváme architekturu*, Praha 1973.

Jan E. Koula, *Snahy o nový český bytový interiér v 19. a v počátku 20. století*, Praha 1976.

Petr Krajčí, Jan Emil Koula (Osobnosti nábytkové tvorby), *Domov 9*, 1996, s. 32–33.

Daniela Kramerová – Vanda Skálová – Marie Bergmanová (eds.), *Bruselský sen. Československá účast na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let*, Řevnice 2008.

Petr Kratochvíl (ed.), *O smyslu a interpretaci architektury*, Praha 2005.

J. Krejcar (ed.), *L'architecture contemporaine en Tchécoslovaquie*, Praha 1928.

Alena Křížová – Martina Pavlicová – Miroslav Válka, *Lidové tradice jako součást kulturního dědictví (Etnologické studie 19)*, Brno 2015.

Karel Ksandr – Václav Girsá – Petr Urlich, *Adolf Loos a Karel Lhota – Müllerova vila*, Praha 2000.

Martin Kučera (ed.), *Václav Kaplický. Hrst vzpomínek z dospělosti*, Praha 2010.

Alexej Kusák – Josef Raban – Miroslav Klivar – Jaroslav Šmídek, *O užitém umění*, Praha 1960.

Milena Lamarová a kol., *Dějiny českého výtvarného umění. [Díl] 4/1, 1890–1938*, Praha 1998.

Věra Laštovičková a Jindřich Vybíral, *Cizí dům?: architektura českých Němců 1848-1891 = Ein fremdes Haus?: die Architektur der Deutschböhmen 1848–1891*, Praha 2015.

Le Corbusier, *Za novou architekturu*, Praha 2005.

Eva Librová – Radomíra Sedláková, *Harmonický racionalismus. Architektonické dílo Františka Alberta Libry* (kat. výst.), Praha 1997.

Konrad Paul Liessmann, *Univerzum věcí*, Praha 2012.

Pavel Liška – Dagmar Koudelková (eds.), *Český kubismus 1909–1925* (kat. výst.), Gert Hatje, Stuttgart 2011.

Karen Livingstone – Linda Parry (eds.), *International Arts and Crafts*, London 2005.

Daniel Majzlík, Profesor ing. arch. Jan E. Koula, DrSc. 20. 5. 1896–22. 11. 1975, *Spektrum STU*, Jún 1996, s. 20–21.

Václav Mencl, *Lidová architektura v Československu*, Praha 1980.

Jan Michl, *Funkcionalismus, design, škola, trh. Čtrnáct textů o problémech teorie a praxe moderního designu*, Praha 2012.

Abbott Miller, *Brno echo: Ornament a zločin od Adolfa Loose k dnešku* (doprovodná publikace k výstavě), Brno 2008.

Ján Mjartan, Profesor Ján E. Koula 70-ročný, *Slovenský národopis* 14, 1966, č. 4, s. 650.

Bruno Munari, *Umění jako řemeslo*, Praha 2014.

Anders V. Munch, Design as Gesamtkunstwerk. Historical Transformations of a Vision from Wagner and Morris to Verner Panton, *Scandinavian Journal of Design History* 11, 2001, s. 33–59.

Nová encyklopedie českého výtvarného umění, Praha 1995, s. 390–391.

Petra Nováková, *Čeští a slovenští umělci na Triennale di Milano, 1923–1968* (diplomová práce), FFUP, Frýdek-Místek 2012.

Otakar Nový, *Česká architektonická avantgarda*, Praha 2015.

Nový slovník československých výtvarných umělců, Sv. I, Praha 1947, s. 544.

Pavel Obermajer, *Protektorátní vlády a jejich legislativní činnost* (diplomová práce) PFUK, Praha 2016.

Martina Pachmanová – Markéta Pražanová (eds.), *Vysoká škola uměleckoprůmyslová*, Praha 2005.

Marta Pavlíková – Jiří Bureš – Lenka Hájková, *Zaměstnanecká sídliště v severních Čechách mezi lety 1918–1938: 1. Státní hornické kolonie, Ústí nad Labem* 2014.

Marta Pavlíková – Jiří Bureš – Lenka Hájková, *Zaměstnanecká sídliště v severních Čechách mezi lety 1918–1938: 2. Firemní kolonie a státní domy, Ústí nad Labem* 2016.

Veronika Pecová, *Organizace výtvarné práce v duchu přítomné doby – Svaz československého díla* (bakalářská práce), FF MU, Brno 2010.

Josef Pechar – Petr Urlich, *Programy české architektury*, Praha 1981.

Emanuel Poche (red.), *Encyklopedie českého výtvarného umění*, Praha 1975.

Klára Pučerová (ed.), *7x Antonín Raymond* (kat. výst.), Praha 2015.

Jitka Ressorová (ed.), *Můj baťovský domek. Současné rekonstrukce baťovských domků* (doprovodná publikace k výstavě), Zlín 2012.

Max Risselada (ed.), *Raumplan versus Plan libre. Adolf Loos / Le Corbusier*, Zlín 2012.

Antonín Robek – Mirjam Moravcová – Jarmila Šťastná (eds.), *Stará dělnická Praha*, Praha 1981.

Hana Rousová (ed.) – Lenka Bydžovská – Vojtěch Lahoda – Milan Pech – Anna Pravdová – Lucie Zadražilová, *Konec avantgardy? Od mnichovské dohody ke komunistickému převratu*, Řevnice (Praha) 2011.

M. H. Baillie Scott, *Dům a zahrada*, Praha 1910.

Taťána Sikorová (ed.), *Slovenská technická univerzita v Bratislavě – 60 rokov*, Bratislava 1997.

Taťána Sikorová (ed.), *Slovenská technická univerzita v Bratislavě – 70 rokov*, Bratislava 1997.

Taťána Sikorová et al., *Profesori STU 1937–2007*, Bratislava 2007.

Slovenský biografický slovník, Zv. III (K–L), Martin 1989, s. 203.

Slovník českých a slovenských výtvarných umělců, 1950–2001, Sv. VI., Ostrava 2001, s. 134.

Václav Sokol, *Jan Sokol. Moje plány. Paměti architekta*, Praha 2004.

Oldřich Starý – Ladislav Sutnar, *Nejmenší dům*, Praha 1931.

Oldřich Stefan, *Sloh a architektura*, Praha 1940.

Marcela Suchomelová, *Se Zinou Koulovou k významnému jubileu Jana Kouly (1855–1919)*, *Český lid* 92, 2005, č. 2, s. 174–180.

Marcela Suchomelová, *Jan E. Koula: Důvěrná architektura*, Praha 2013.

Marcela Suchomelová, *Koulovi mezi tradicí a svérázem (Jan Koula a Jan E. Koula)*, in: *Prameny a studie* 2015, č. 56, s. 218–232.

Jan Svoboda, Jan E. Koula *20. 5. 1896 v Praze, *Architektura ČSR* 7, 1986, s. 325.

Jan E. Svoboda – Jindřich Noll – Ester Havlová, *Praha 1919–1940*, Praha 2000.

Jaroslav Šalda, *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*, Praha 2001.

Tomáš Šenberger – Vladimír Šlapeta – Petr Urlich – Benjamin Fragner (eds.), *Osada Baba. Plány a modely*, Praha 2000.

Jiří Škabrada, *Lidové stavby. Architektura českého venkova*, Praha 2003.

Vladimír Šlapeta, Jan Emil Koula, 20. 5. 1896–22. 11. 1975, *Umění a řemesla*, 1976, č. 1, s. 8.

Vladimír Šlapeta, *Adolf Benš (1894–1982) – architektonické dílo*, Praha 2014.

Jiří Štursa, *Vzpomínka na Jana E. Koulu*, *Československý architekt* 32, 1986, č. 12, s. 6.

Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu. Proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století*, Praha 1985.

Rostislav Švácha, Jan E. Koula, *Výtvarná kultura* III, 1986, s. 3–4 (příloha).

Rostislav Švácha a kol., *Forma sleduje vědu: Teige, Gillar a evropský vědecký funkcionalismus 1922–1948 = Form follows science: Teige, Gillar, and European scientific functionalism, 1922–1948*, Praha 2000.

Rostislav Švácha – Marie Platovská (eds.), *Dějiny českého výtvarného umění [V] 1939/1958*, Praha 2005.

Džuničiró Tanizaki, *Chvála stínů. Tradice japonské estetiky*, Košice 1998.

Bruno Taut, *Nové bydlení. Žena jako tvůrce*, Praha 1926.

(Redakce) *Náš jubilant*, *Technika* IX, (10. 5.) 1966, č. 18, s. 2.

(Redakce) *Rozhovor ku Dňu učitel'ov (Prof. Ing. arch. J. E. Koula)*, *Technika* X, (28. 3.) 1967, č. 15, s. 1.

Karel Teige, *Nejmenší byt*, Praha [1932].

Karel Teige – Jiří Kroha, *Avantgardní architektura*, Praha 1969.

Barbora Vacková, *Prostor, moc a utopie*, Brno 2006.

Dalibor Veselý, *Architektura ve věku rozdělené reprezentace: problém tvořivosti ve stínu produkce*, Praha 2008.

Pavel Vlček a kol., *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.

Lucie Vlčková (ed.), *Družstevní práce – Sutnar, Sudek*, Praha 2006.

Lucie Vlčková (ed.), *Krásná jizba – výstavní činnost v letech 1929–1936*, Praha 2009.

Petr Vorlík, *Garáže. Meziválečné garáže v Čechách. Zrod nového typologického druhu a proměny stavební kultury*, Praha 2011.

Jindřich Vybíral, *Česká architektura na prahu moderní doby*, Praha 2002.

Jindřich Vybíral, *Reissigova vila v Brně a reforma rodinného domu po roce 1900 = The Reissig villa in Brno and the reform of the family house after 1900*, Brno 2011.

K. Vydra, *Nábytek dnešní doby [1939]*.

Výstava moderního bydlení Nový dům (kat. výst.), Brno 1928.

Výstava Za novou architekturu (kat. výst.), Praha 1940.

Výtvarná práce – výroba – bydlení (publikace k výstavě SČD), Praha 1939(–1940).

Zdeněk Wirth a Antonín Matějček, *Česká architektura 1800–1920*, Praha 1922.

Jiří Woitsch, Ta naše chaloupka česká? Proměny mýtu lidové architektury, *Dějiny a současnost* 30, 2008, č. 6, s. 30–33.

Lucie Zadražilová, Za novou architekturu, *Prostor Zlín XIV*, 2007, č. 3, s. 41–47.

Bruno Zevi, *Jak se dívat na architekturu*, Praha 1966.

Ladislav Zikmund-Lender (ed.), *Experimentální sídliště Invalidovna*, Praha (Hradec Králové) 2014.

Augustin Žalud, *Česká vesnice. Život našich předků, poměry hospodářské a sociální, jejich slavnosti a obyčeje, bytové stavby a zařízení, umění lidové*, Praha 1919.

Jiné (e-) zdroje (uvedeny i v poznámkách v textu disertační práce)

<http://www.archiweb.cz/>

<http://abart-full.artarchiv.cz/>

<http://www.nkp.cz/katalogy-a-db>